

Barkóczy Csaba

Délvidéki hungarocídium

Szakdolgozat

Témavezető: dr. Schmidt Andrea

*Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy,
Szenteltessék meg a te neved.
Jöjjön el a te országod.
Legyen meg a te akaratod.
Miképp a mennyben, azonképp itt a
földön is.
Mindennapi kenyerünket add meg
nekünk ma,
És bocsásd meg a mi vétkeinket,
Miképp mi is megbocsátunk az ellenünk
vétkezőknak.*

Ámen

(Máté evangéliuma)

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető.....	4
Genocídium és egyéb kapcsolódó fogalmak.....	7
A népiirtás, mint a szerb hadviselés eleme.....	10
Az 1918-as délvidéki offenzíva.....	15
Trianontól 1941 áprilisáig.....	18
Az előzmények előzménye.....	21
Hideg napok és felelősségre vonás.....	25
Az 1944-es népiirtó hadjárat.....	27
Magyarok és németek a szerb koncentrációs táborokban.....	29
Az egyházi személyek kivégzése.....	31
Hungarocídium a délszláv háború idején.....	32
Hallgatás.....	33
Konklúzió.....	35
Irodalomjegyzék.....	37
Melléklet.....	39

Bevezető

A magyarság több mint ezeréves történetének egyik legfájdalmasabb pontja az a terrorhullám, mely 1944 késő ősztől 1945 februárjának közepéig söpört végig a Délvidéken. A németek által megszállt Nyugat-Bánság, majd a magyarok által a második világháború során visszaszerzett Bácska és Dél-Baranya területének újbóli szerb elfoglalását követően Tito partizánhadserege és a helyi szerb lakosság egyes tagjai etnikai tisztogatást hajtottak végre, melynek áldozatul esett több tízezer, a régióban élő magyar és német lakos, valamint kisebb létszámban horvát és ruszin anyanyelvű lakosság is. A történelem e magyar szempontból semmihez sem hasonlítható sötét foltjának oktatását (nem teljesen érthető módon) az egész világon, sőt Magyarországon is mellőzik. A szakirodalom is csak a rendszerváltozást követően kezdett el foglalkozni ezzel a meghökkentő bűncselekménnyel, melynek elkövetőit sohasem állították a nemzetközi bíróság elé mindannak ellenére, hogy a partizánok által elkövetett bűntények súlya és módszerei bőségesen kimerítik a háborús bűncselekmény fogalmát. Ahogy minden szakdolgozat célja, hogy valamiben újat nyújthasson az adott tudományterületnek, ez a tanulmány is ennek szellemében készült el. Ám dolgozatomban nem új információkat szeretnék napvilágra hozni az 1944-es délvidéki gyilkosság-sorozattal kapcsolatban. Céлом, hogy más megvilágításba helyezzem az akkori eseményeket, s az úgynevezett „mainstream” történelemszemlélettől eltérő módon értelmezzem a szerb-magyar kapcsolatokat, s mutassak rá történelmi-politikai összefüggésekre. Nem csak ismertetni szeretném az 1944-45 telén Bácskában lezajló folyamatokat, hanem megcáfolni azt a téves feltételezést is, mely szerint a bácskai vérbosszú az 1942-es „hideg napok” megtorlásaként következett be. A trianoni békediktátumot követő szerb megszállás utáni időszak eseményeinek bemutatásával, az 1941 decemberében zajló összecsapások elemzésével és a javarészt Cseres Tibor, Teleki Júlia és Matuska Márton által összegyűjtött tanúvallomások alapján kívánom rekonstruálni az eseményeket, és vállalkozom rá, hogy bizonyítsam, a vérengzés a '42-es „hideg napoktól” független volt. Tanulmányomban rávilágítok, mely szálak, átfedések bizonyítják, hogy e tömeges gyilkosságsorozat elkövetésében a jugoszláv kommunista vezetés is érdekelt fél volt. Munkámban igyekszem továbbá elemezni, miként reagált a magyarországi politikai elit erre a mérhetetlen történelmi tragédiára -

illetve, hogy ez milyen következményekkel járt a későbbiekben az események hazai és nemzetközi megítélésével kapcsolatosan.

Témaválasztásom oka még, hogy - szemben az 1942. január végén magyar részről elkövetett kegyetlenkedésekkel (mely az áldozatok számát tekintve jóval csekélyebb mértékű volt, mint a '44-es megtorlás) - a bácskai vérengzések története több szempontból feldolgozatlan még. Az újvidéki razziáról már 1964-ben megjelent Cseres Tibor *Hideg napok* című regénye, melyből aztán két évvel később, 1966-ban, azonos címmel Kovács András rendezésében Latinovits Zoltán, Darvas Iván, Szilágyi Tibor és Szirtes Ádám főszereplésével nagysikerű film is készült, mely fődíjat nyert az 1967-es Magyar Filmszemlén¹. A jugoszláviai magyarokat ért gyilkosságsorozattal kapcsolatban azonban semmilyen regény nem íródott és játékfilm sem készült eddig. A Forró Lajos, délvidéki történész, által rendezett *Jelöletlen tömegsírok* című dokumentumfilm² (2007-ben forgatták) úttörőnek számít ezen a téren. A téma kapcsán megjelenő könyvek szerzői (Teleki Júlia, Cseres Tibor, Matuska Márton, Forró Lajos) még az ezredfordulón is élő szemtanúk elbeszélései alapján rendkívüli pontossággal rekonstruálják a témában érdekelt történészek, politológusok és más érdeklődők számára a szerb partizánok által elkövetett rémtettek lezajlásának mikéntjét, melyek nagyjából minden magyarok által (is) lakott településen hasonló módon folytak le. Ezen a ponton kénytelen vagyok visszakanyarodni Cseres Tibor regényéhez és Kovács András filmjéhez. Nem írhatom meg úgy e dolgozatot, hogy már most az elején ki ne fejtsem azon álláspontom, hogy akármilyen jó szándék és nemes elképzelés vezérelte is az író és a rendezőt, rengeteget ártottak műveikkel a magyar nemzetnek. Cseres a „Vérbosszú Bácskában” című tényfeltáró dokumentumkönyvében így nyilatkozik korábbi regényéről: „*Határozott szándékom volt, sőt reményt tápláltam, hogy akad olyan szerb író, aki előadja, elmondja mindazt a kegyetlen gyilkosságsorozatot, amelyet 1944 őszén a bácskai magyar nép ártatlan tízezrei ellen beteg lelkű szadista szerbek elkövettek.*”³. Cseres Tibornak - ha ezt valóban komolyan gondolta, és nem csak utólagos magyarázkodásról beszélhetünk - csalódnia kellett. Közel harminc évvel később rá hárult a feladat, hogy elsőként megírja a bácskai magyarok szenvedéseinek történetét. Regénye és Kovács

---

¹ **Hideg napok** – a Hideg napok c. film adatlapja Filmkatalóguson (Online Magyar Filmlexikon) <http://www.filmkatalogus.hu/Hideg-napok--f10335>

² **Jelöletlen tömegsírok** – a *Jelöletlen tömegsírok* című film adatlapja a Port.hu weboldalon http://port.hu/jeloletlen_tomegsirok/pls/fi/films.film_page?i_film_id=107121&i_episode_id=&i_topic_id=1

³ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Hideg napok: regény és film c. fejezet, 86. old.

András filmje nem a két nemzet közötti kölcsönös megbékélést, a háborús bűncselekmények közös beismerését eredményezte, csupán a Jugoszláviában élő magyarok elleni nacionalista agitációhoz nyújthatott plusz adalékokat.

Ha valaki elkezdi végigolvasni ezt a tanulmányt, akkor joggal teheti fel a kérdést, hogy én, aki magyar nemzetiségűként szemlélődöm a témában, miként tudok majd elfogulatlanul viszonyulni a történelem e tragikus szeletéhez. E dolgozat nem a szerb nemzet lejáratására, a Szerbia ellenes felhangok megerősítésére íródott. Tudatlanság ugyanis azt állítani, hogy 1944 délvidéki borzalmaiért az egész szerb náció kollektíven felelős volna. A vérengzéseket egyes csoportok követték el, s messze nem a szerbség nevében, hanem annak a gyilkos sovinizmusnak az égisze alatt, melynek jegyében a II. világháború idején több millió zsidót, lengyelt, magyart, németet és más nemzetek tagjait pusztították el emberi ésszel fel nem fogható érvek alapján. Éppen ezen okból kifolyólag az értekezés szövegében következetesen nem szerb, hanem szerb partizán, vagy partizán névvel illetem azokat, akik e kegyetlenségért – és ezáltal a Délvidék mind a mai napig tartó etnikai jellegű megosztottságáért - oroszánrészen felelősek.

Csalódást kell okoznom annak, aki indulatokkal és előítéletekkel megfűszerezett politikai célzatú munkára számít. Szakdolgozatom megírásakor ugyanis elsődleges szempont volt, hogy törekedjek az érzelemmentességre, s hogy írásom mindenképpen tényszerű és objektív legyen.

A politikatudomány szemszögéből azonban még egy érdekes vonása van az akkori történéseknek. Ideológiai szempontokat nézve éppen az 1944 őszén kezdődő eseménysor az a pontja a történelemnek, ahol egyszerre volt jelen a két szélsőség: a kommunizmus és a túlfűtött nacionalizmus. A délvidéki népirtás kiteljesedésében ért össze e két eszme (a történelmi-földrajzi adottságokból kifolyólag), s egymásra való hatásuk csak erősítette a tragikus folyamatokat. A magyar és a német kisebbséget ugyanis a kommunizmus és a pánszláv törekvések megvalósításának ürügyén is üldözték a partizánok.

Dolgozatomban a múlt történéseit elemzem, a végén azonban mégis inkább a jövőre fókuszálva vonok le belőle konzekvenciákat. Ehhez kapcsolódva kívánom megismertetni azokat a fogalmakat, melyek az 1944-es hungarocídiumot jellemezték, s bemutatni azt a történelmi folyamatot, melynek végeredményeként (de sajnálatos módon, mint az tanulmányomból kiderül, nem utolsó fejezeteként) több mint százezer magyart, németet és egyéb nemzetiségű személyt gyilkoltak meg szerb szélsőségesek.

Genocídium és egyéb kapcsolódó fogalmak

Ahhoz, hogy jobban megérthessük azt a borzalmat, amit a Délvidék ismételt szerb birtokbavételét követően folytattak le szerb partizánok a magyar lakosság ellen, előbb szükséges ismertetnem néhány tudományos szakkifejezést, melyekkel a történetek rekonstruálása során gyakran szembetalálkozhat az érdeklődő.

Az első ilyen szakkifejezés a genocídium, avagy kevésbé tudományosan népirtás. A fogalom egyidős az emberi társadalom kialakulásának kezdetével. Ezzel a fogalommal a gimnáziumi történelemoktatás kezdetén megismerkedhetnek a nebulók, ugyanis már az ókori spártaiak körében bevett szokás volt a hozzájuk viszonyítva tízszeres létszámfölényben lévő helóták lemészárlása annak érdekében, hogy Spárta biztosíthassa felettük uralmát⁴. A világtörténelem során számtalan népirtásra került sor, melyek közül kiemelkedő jelentőségűek a 20. században elkövetett kegyetlenkedések, részint talán történelmi közelségük, részint méreteik és elkövetési módszereik miatt is. A bűnösöket tekintve nincs kivétel. Szinte minden egyes nemzet egyaránt lehet vádló és vádolható a népirtás kérdésében. Ugyanúgy a győztes Amerikai Egyesült Államok (a teljesség igénye nélkül: Drezda⁵, Hirosima⁶, Nagaszaki⁷, Budapest⁸, stb.), ahogy a vesztes Németország (továbbra is a teljesség igénye nélkül: Auschwitz⁹, Treblinka¹⁰, Lidice¹¹ stb.), a Szovjetunióról nem is beszélve (példának: Katyn¹², vagy Krím-félsziget¹³ stb.). Tudni kell, hogy sajnos a 20. század népirtásai nem a II. világháborúval indultak. Már a 19. században kezdődő és a 20. század legelejére átnyúló folyamatként az észak-

---

⁴ Száray Miklós: **Történelem I. – középkorok 9. évfolyam**, Nemzeti Tankönyv Kiadó, Budapest, 2004; Egy másik görög út – Spárta, 72.–74. old.

⁵ Bodo Harenberg: **Az emberiség krónikája**, Officina Nova, 1990; 1945. év - Drezda lerombolása 962. old.

⁶ Bodo Harenberg: **Az emberiség krónikája**, Officina Nova, 1990; 1945. év – Japán az atombomba ledobása után, 969. old.

⁷ ua. 6.

⁸ Horváth Csaba: **Bombázások és rombolások a második világháborúban**, Püldo Kiadó, Debrecen; A magyar területek elleni szövetséges légitámadások 78.-91. old.

⁹ Bodo Harenberg: **Az emberiség krónikája**, Officina Nova, 1990; 1942. év – Wannsee-konferencia – „a zsidókérdés végső megoldása”, 947. old.

¹⁰ ua. 9.

¹¹ Bodo Harenberg: **Az emberiség krónikája**, Officina Nova, 1990; 1942. év – Reinhard Heydrich belehal egy merényletbe, 948. old.

¹² Ránki György: **A második világháború története**, Gondolat Kiadó, Budapest, 1982; Az ellenállási mozgalom, 334. old.

¹³ Krími tatárok emlékeztek meg a sztálini kitelepítésről – **Origo.hu**
<http://www.origo.hu/nagyvilag/20070518krimi.html>

amerikai indiánok tudatos kiirtása¹⁴ is a népirtások közé sorolható, de az első világháborút követően komoly tisztogatások zajlottak a Török Birodalom területén (Pontuszi népirtás¹⁵, Örmény holokauszt¹⁶), melyet együttesen keleti-keresztény népirtásnak nevez a történelemtudomány¹⁷. A Magyarországtól elcsatolt területeket birtokba vevő új államok sem voltak sokkalta kegyesebbek a területükön kisebbségbe kerülő magyarsággal szemben¹⁸.

Azonban nem lenne értelme a világtörténelem összes népirtását felsorolni e dolgozatban, hiszen csak az elmúlt egy évszázad genocídiumaival papírok sokaságát tölthetném meg, és sajnos napjainkban is történnek olyan esetek, melyek bár még feldolgozatlanok, nagy valószínűséggel szintén a népirtás kategóriájába lesznek majd sorolhatóak (Ruanda¹⁹, Irak, pontosabban Irak kurdok által lakott része [Dél- Kelet Kurdisztán]²⁰).

A genocídium fogalmához a 20. században egyéb fogalmak is társultak. Ezek közül szeretném azokat tisztázni, amelyek a délvidéki vérengzésekre is jellemzőek voltak. Ilyen kifejezések a kollektív bűnösség, a lágér, a szadizmus, a statárium és hungarocídium.

A kollektív bűnösség elve súlyos történelmi fogalom. Az elv alapján egy egész nemzetet nyilvánítanak bűnösnek egy vagy több másik népcsoport tagjai a vélt vagy valós sérelmeikért²¹. A háborút követően Jugoszláviában, Csehszlovákiában és Romániában is kollektív bűnösnek tekintettek az ott élő magyarokra²².

Rendkívül fontos megemlítenem a lágér (a német *das Lager*, azaz tábor szóból ered) kifejezést, ami internáló vagy koncentrációs tábort jelent.²³ Először a brit hadsereg

---

¹⁴ **Bodo Harenberg: Az emberiség krónikája**, Officina Nova, 1990; 1843. év – Áldozatteli győzelem a szeminel indiánok felett, 717. old.

¹⁵ **Trianoni szemle (folyóirat)**, II. évf. 1. szám 2010. január-március; Vlasis Agtzigdis: A török nacionalizmus megjelenése és a keleti keresztény népirtás – I. rész., 4.-19. old.

¹⁶ **Trianoni szemle (folyóirat)**, II. évf. 1. szám 2010. január-március; Vlasis Agtzigdis: A török nacionalizmus megjelenése és a keleti keresztény népirtás – I. rész., 4.-19. old.

¹⁷ **Trianoni szemle (folyóirat)**, II. évf. 2. szám 2010 április-június; Vlasis Agtzigdis: A török nacionalizmus megjelenése és a keleti keresztény népirtás – II. rész., 15-26. old.

¹⁸ **Wass Albert: Népipirtás Erdélyben** (Dokumentumgyűjtemény), Kráter Műhely Egyesület, Pomáz, 2006; Történelem, 13-14. old.

¹⁹ **Életfogytiglan a ruandai népirtás kitervelőjének** – Index.hu <http://index.hu/kulfold/hutu081218/>

²⁰ **Népirtás volt a kurdok elleni iraki gáztámadás** - <http://www.origo.hu/nagyvilag/20051223nepirtas.html>

²¹ **Demográfiai változások Magyarországon** - <http://www.tortenelemklub.hu/?tema=148>

²² ua. 21.

²³ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; A csúrogi magyarok meghurcoltatása; 10.-12. old.

hozott létre ilyen táborokat Dél-Afrikában a búr háború idején (1899-1902), ahová a holland telepesek családjait deportálták, hogy ezzel is lélektani hadviselést folytassanak a búr csapatok ellen.²⁴ Már a II. világháború előtt is működtek ilyen táborok Európa és Ázsia területén.²⁵ Sztálin politikai ellenfeleitől, illetve a Szovjetunió területén nem kívánatos népelemektől ezekben a munkatáborokban kívánt megszabadulni.²⁶ A szovjet munkatáborokat gulagnak nevezik.²⁷ A legismertebb koncentrációs tábor a II. világháború alatt a nácik által létesített (fentebb már említett) Auschwitz-Birkenau koncentrációs tábor, amit az SS elsősorban a zsidóság elpusztítására használt²⁸. A magyar hadsereg kivonulását követően a partizánok Bácska területén is működtettek ilyen táborokat, melyekben a partizánok munkára kényszerítették az odahurcoltakat, ahol magyar és német falvak teljes lakosságát elpusztították.²⁹

A témában elvárható a szadizmus fogalom jelentésének ismerete, mely a mások szenvedésében való gyönyörködést, mások megkínzásának élvezetet jelenti. A szó egyébként *de Sade* (ejtsd: dö Szád) francia regényíró nevéből ered, akinek hőseire gyakran illett ez a jellemvonás.³⁰ Amint az a szemtanúk visszaemlékezéseiből világosan kiderül, ez a tulajdonság rendkívül jellemző volt a szerb partizánhadsereg az 1944 késő ősztől 1945 tavaszáig tartó időszakban.³¹

Bár ritkábban fordult elő a genocídium során, mégis szükségesnek érzem bemutatni a statárium, azaz rögtön ítélő bíróság fogalmát. A délvidéki vérengzések ideje alatt ugyanis legtöbbször bírói ítélet nélkül történtek a kivégzések. Akadt rá azonban mégis példa, hogy egyes falvakban és városokban partizánokból és szerb lakosokból álló statáriális bíróságokat hoztak létre.³² Ott ezek az illegitim testületek küldték halálba a település magyar, német, illetve helyenként ruszin és horvát lakosait.

---

²⁴ **Bodo Harenberg: Az emberiség krónikája**, Officina Nova, 1990; 1900. év – Dél-Afrikában koncentrációs táborok létesülnek, 821. old.

²⁵ **Font Márta, Krausz Tamás, Niederhauser Emil, Szvák Gyula: Oroszország története**, Maecenas Holding Rt., 1997; A terror adatai, 523-524. old.

²⁶ ua. 25.

²⁷ ua. 25.

²⁸ **Font Márta, Krausz Tamás, Niederhauser Emil, Szvák Gyula: Oroszország története**, Maecenas Holding Rt., 1997; A terror adatai, 523-524. old.

²⁹ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Szivác, 152.-156. old.

³⁰ **Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára**, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974; 790. old.

³¹ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Előszó helyett, 5.-15. old.

³² **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Szabadka, 224.-230. old.

A hungarocídium (vagy magyar holokauszt) kifejezéssel eddig legtöbbször internetes fórumokon találkoztam, ahol a magyarokat ért népirtásokat illetik ezzel az elnevezéssel.³³ Legfőképpen az 1944-es eseményekre használják.

A népirtás, mint a szerb hadviselés eleme

Megtorlás, vérbosszú. Egyes történészek és politikusok előszeretettel használják e kifejezéseket arra a gyilkosságsorozatra, mely a Jugoszlávia által ismételtén megszállt és elfoglalt magyar területeken zajlott le 1944 késő őszen. Cseres Tibor tényfeltáró könyve is a *Vérbosszú Bácskában* címet kapta, míg a Matuska Márton által összegyűjtött szemtanúk vallomásait tartalmazó dokumentumgyűjtemény *A megtorlás napjai* címet viseli. Vajon tényleg megtorlás volt? Vagy a „hideg napok” nélkül is megtörténhetett volna? Tisztában vagyunk vele, hogy a történelem nem ismeri a „mi lett volna, ha...” fogalmát. Bizonyos előzmények alapján azonban szilárd meggyőződésünk lehet, hogy a bácskai mészárlást, melyet a köznyelv vérbosszúként emleget, aligha pusztán a bosszúsomj idézte elő. A megtorlás „puszta megtorlás” voltát cáfolandó a szerb és általában a balkáni hadviselés formái után kíséreltünk meg nyomozást folytatni. Dolgozatomban már előzőleg hivatkoztam a spártaiakra mint a népirtás ókori megtestesítőire, és bizonyára számos példát lehetne hozni a genocídiumra az ókori Európa történetéből, mégis úgy vélem, megállja a helyét azon állításom, mely szerint a népirtó hadviselési módszer Ázsia területéről ered. Magyarország történetét tekintve ékes bizonyíték erre a tatárjárás, amikor a Belső-Ázsiából érkező tatárok az ország lakosságának hatalmas részét legyilkolták.³⁴ E pusztítások a Mongol Birodalom által okozott közvetlen veszély elmúltával is folytatódtak a Magyar Királyság és a Balkán területére való betöréseik során egészen a 14. század második feléig, amikor a magyar (székely) határvédelem végleg a Krím-félsziget területére űzte a szomszédban letelepedett tatár népeket.³⁵ A Balkánon a nemzeti és vallási széttagoltság, valamint a földrajzi szempontból sokszor kialakuló ütközőzóna szerep következtében további véres háborúk zajlottak a 14. században, melyeknek Magyarország és a Szerb Fejedelemség is

---

³³ **Hungarocídium** – Magyarorsors.hu

http://magyarsors.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2122:hungarocidium&catid=34:sorskerdesek&Itemid=86

³⁴ **Kristó Gyula: Az Árpád-kor háborúi**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986 – Az ország pusztulása, 111-131. old.

³⁵ **Engel Pál- Kristó Gyula- Kubinyi András: Magyarország története 1301-1526**; Osiris Kiadó, Budapest, 1998; Déli és keleti irányú hódítások, 84.-88. old.

aktív résztvevője volt.³⁶ Az Oszmán Birodalom megerősödése majd megjelenése a Balkánon (ami szintén a 14. század második felében következett be) csak fokozta a délszláv népek megpróbáltatásait.³⁷ Az Ázsia területéről éppen a Mongol Birodalom elől menekülő török népcsoportok, melyek részben a tatároktól átvett harcmóddal rendelkeztek, portyáikkal meghonosították a Balkán-félszigeten élő nemzetek körében a mérsárlással és kegyetlenséggel párosuló hadmozgást.³⁸

A szerb, avagy régies nevükön rác³⁹ csapatok kegyetlenkedéseiről nem 1944-ben keletkeztek az első feljegyzések. Cseres Tibor levéltári oknyomozása során talált rá egy bírói jelentésre, mely *Árokszállás falva* (ma Jászárokszállás⁴⁰) 1562. október 8-i pusztulását mutatja be.⁴¹ A falut rác (szerb) martalócok dúlták fel és a lakosság teljes egészét kiirtották. A bírói jelentésben olvasható pusztítási módszerek kísérteties párhuzamot mutatnak az 1944-es visszaemlékezők leírásaival. A lakosság teljes megsemmisítése, előtte az áldozatok megkínzása (közülük is legsúlyosabban bántalmazva a helyi egyházi előljárót) jellemezte ezeket a szerb szabadcsapatokat, melyek fosztogatásból tartották fenn magukat. A szerb-magyar ellentétet is a Török Hódoltság időszakából eredeztetik a néprajzkutatók és történészek, amelynek egyik okaként az ez időszakban a török haderő segédcapataiként Magyarországra telepített rác (szerb) zsoldosok vérengzéseit jelölik meg. A török hadsereg rác martalócokat (délszláv kifejezés, eredetileg gyalogos katonát jelent⁴²) alkalmazott a magyar vidék tényleges elpusztítására⁴³, melynek következtében óriási feszültség alakult ki a két nemzet között.

Hasonló jellegű genocídiumra került sor a Rákóczi-féle szabadságharc alatt is, amikor a császárhoz csatlakozó rác népelemek rendkívüli kegyetlenkedéseket követtek el az ország területén.⁴⁴ Ezeket a pusztító szerb hadműveleteket az akkori köznyelv a

---

³⁶ ua. 35.

³⁷ **Engel Pál- Kristó Gyula- Kubinyi András: Magyarország története 1301-1526**; Osiris Kiadó, Budapest, 1998; A török veszély jelentkezése, 129.-131. old.

³⁸ ua. 37.

³⁹ **Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon**; Kossuth Könyvkiadó, 1986; Szerbek, 156.-163. old.

⁴⁰ **Jászárokszállás története, a város hivatalos honlapján – Jaszarokszallas.hu**

http://www.jaszarokszallas.hu/?module=news&fname=tel_tortenet

⁴¹ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Bevándorlások, 26.-36. old.

⁴² **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Bevándorlások, 26.-36. old.

⁴³ **Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon**; Kossuth Könyvkiadó, 1986; Szerbek, 156.-163. old.

⁴⁴ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Bevándorlások, 26.-36. old.

„rácjárás” névvel illette.⁴⁵ A történelem e részletéhez hozzátartozik, hogy a rácok hadba vonulását a magyarok ellen - a Rákóczi-szabadságharc idején - szintén bosszúállással magyarázzák a történészek, aminek a kiváltó oka Pécs kuruc megszállása lehetett. Ekkor a város szerb lakosságának 60 százalékát pusztították el a bevonuló csapatok.⁴⁶ Természetesen ez is szerepet játszhatott abban, hogy a szerb katonaság a kurucok ellen fogott fegyvert, de valószínűleg ez inkább csak casus belli volt. Feltételezésünk szerint a valódi ok sokkal inkább abban rejlik, hogy a rác lakosság - a katolikus egyházzal szembeni privilégiumaikat biztosítandó – a császár győzelmében volt érdekelt. A kuruc hadvezetés reakciójáról sem vélekedek másképpen. A „rácjárások” megtorlására válaszként a Dunántúlról és a Duna-Tisza Közének északi részéről a magyar felkelők (kurucok) hasonló módszerekkel üzték ki a szerb lakosságot. Ennek kisebb részben volt indoka a megtorlás. Inkább arról lehetett szó, hogy a közép-magyarországi nemesség el kívánta zavarni a földjeiről a császár révén adómentességet élvező rácokat.

A szerb és török hadviselési módszerrel hozható összefüggésbe az a tény is, hogy a 15. század végétől a 18. század közepéig tartó időszakban a Délvidék, a Dél-Dunántúl és az Alföld déli része szenvedte el a legnagyobb népességpusztulást.⁴⁷ Feltétlen meg kell jegyeznünk, annak ellenére történt így, hogy a 16. század második felétől a háborús konfliktusok (tizenöt éves háború, harmincéves háború, törökellenes harcok) hadszínterei a török előretörésével együtt, az ország területén északabbra: a Kisalföldre, az Északi-középhegység területére, a Partium területére és Erdély területére húzódtak át.⁴⁸ Természetesen tudnunk kell, hogy (sajnálatosan) ez a hadviselési mód az adott korban – bármennyire is szomorú ezt leírni – bevett gyakorlatnak számított, s amint azt feljebb már kihangsúlyoztam, akár a kuruc vagy császári csapatokat is jellemezhetette.

Egészen a 19. század közepéig számtalan, a szerbek által elkövetett népirtásra került sor Magyarországon a különböző háborús időszakokban, mégis eltérnek attól a fajta genocídiumtól, melyet 1944 őszén vittek véghez. Előbbiek ugyanis - bár kegyetlenségüket és kivitelezésüket tekintve megegyeztek a második világháborút követő bácskai népirtással - részben más indítékból következtek be. A bácskai

---

⁴⁵ **Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon**; Kossuth Könyvkiadó, 1986; Szerbek, 156.-163. old.

⁴⁶ **Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon**; Kossuth Könyvkiadó, 1986; Szerbek, 156.-163. old.

⁴⁷ **Ember Győző – Heckenast Gusztáv (szerk.): Magyarország története 1686-1790 I. kötet**; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989; Magyarország népességének fejlődése a 18. században, 25.-28. old.

⁴⁸ **Hidas Gábor (szerk.): Történelmi világtalasz**; Kartográfiai vállalat, Budapest, 1991; Magyarország története, 116.-117. old.

vérengzés során ugyanis a magyarokat, mint nemzetet kívánták eltüntetni az általuk Vojvodinának (Vajdaságnak) nevezett régióból, hogy ezzel biztosítsák a szláv lakosság többségbe kerülését a területen. Erre azelőtt már közel egy évszázaddal korábban is történtek kísérletek szerb részről, s ebben az esetben még az indíték is megegyezett az 1944-es terrorhullám valódi kiváltó okával.

Már a 19. század első felében felvetődött a nagy délszláv állam létrehozásának terve. Az első pontosabb tervezetet azonban 1844-ben vetette papírra I. Grašanin szerb belügyminiszter a Török Birodalom balkáni romjain felépülő új délszláv államalakulatról.⁴⁹ Célja a déli szlávok (különösen a szerbek) egyesítése, hogy egy erős balkáni állam jöjjön létre az orosz térnyerés megakadályozására és a Habsburg Birodalom befolyásának ellensúlyozására. Ennek a tervezetnek az alapján fogalmazhatták meg elképzeléseiket a magyar polgári forradalom idején a szerb vezetők. Grašanin elképzelései azonban messze túlmutattak a szerbek által lakott területeken. 1848. május 13. és 15. között Karlócán a szerbek nagy nemzetgyűlést tartottak, ahol nemzetiségi vezetők (ortodox vallási főméltóságok, szerb származású nemesek és katonatisztek) is megjelentek.⁵⁰ E nemzetgyűlésen határozták el, hogy létre kívánják hozni Magyarországon területén egy Szerb Vajdaságot (innen a régió mai elnevezése), mely a Habsburg Birodalmon belül külön tartományt képez és független Magyarországtól.⁵¹ A Szerb Vajdaság részei lettek volna Baranya, Bács, Szerém, Torontál, Temes és Krassó vármegyék, valamint a határőrvidék azon részei, ami az Illír-bánsági ezred, a Német-bánsági ezred, a Román-bánsági ezred és a Pétervárad ezred közigazgatása alá tartoztak.⁵² Az elképzelés kivitelezéséhez a segítséget a császártól várták annak fejében, hogy katonailag segítenek megakadályozni a magyar törekvéseket.^{53,54}

A tervezettel a legnagyobb gond az volt, hogy az említett területen a szerbek még csak relatív többséget sem alkottak. A létrehozandó vajdaság 1 831 235 lakosa közül 34,4 százalék volt román, 22,8 százalék magyar, 21,1 százalék német, 1,4 százalék egyéb

---

⁴⁹ **Arató Endre: A magyarországi nemzetiségek nemzeti ideológiája;** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983; A magyar- szerb viszony lassú éleződése, 237.-241. old.

⁵⁰ **Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon;** Kossuth Könyvkiadó, 1986; Az 1848-as forradalom hatása a nemzetiségekre, 262. old.

⁵¹ **Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon;** Kossuth Könyvkiadó, 1986; Az 1848-as forradalom hatása a nemzetiségekre, 250.-255. old.

⁵² **Hermann Róbert: Forradalom és szabadságharc 1848-1849;** Kossuth Kiadó, Debrecen; 34.-35. old.

⁵³ ua. 52.

⁵⁴ **Kovács Endre (szerk.): Magyarország története 1848-1890 - I. rész;** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979; A májusi nemzetiségi tanácskozások, 180.-201. old.

(főként horvát és szlovák) nemzetiségű és mindössze 20,3 százalék vallotta magát szerb nemzetiségűnek.⁵⁵ Az említett vármegyék közül egyedül Torontál volt abszolút szerb többségű. Temes, Arad és Krassó vármegyékben a románok voltak legtöbben, míg Baranyában a magyarok. Bács vármegye területén a magyarok és szerbek száma nagyjából megegyező volt, de a többi nemzetiség révén mindegyik a vármegye lakosságának mintegy 40 százalékát alkotta.

Azért, hogy a Szerb Vajdaság területén biztosíthassák a szerb etnikum többségét, 1848 zavaros időszakát kihasználva, a délvidéki szerb erők - akikhez a még török uralom alatt lévő Szerbiából is csatlakoztak önkéntesek - igen komoly etnikai tisztogatásokba kezdtek szerte a régióban. A szerb haderő a magyarok, németek, illetőleg románok által lakott települések sokaságát pusztította el.⁵⁶ Különösen nagy port kavart az erődvárossá alakított Szenttamás település magyarságának kiirtása, ahol a lábát megvető szerb katonaság mind a település, mind a hozzá közel fekvő Bácsföldvár magyarjait lemészárolta.^{57, 58} Fehértemplom városban a Dunán átkelő Knicanin ezredes vezette szerb önkéntesek végeztek a település magyar lakosságával.⁵⁹

Az 1848-1849-es szabadságharc alatti magyarellenes genocídiumon kívül még a későbbiekben, napjainkig tekintve, másik három népirtásra került sor a Délvidék területén. Mindegyik a szerbek által. Másodszor 1918-ban a terület elfoglalásakor, harmadszor - a legnagyobb méretű - 1944-ben a terület ismételt elfoglalásakor, és negyedszer 1991-ben a délszláv háború során. Ezekkel a későbbiekben külön foglalkozom.

A szerb hadseregről tudni kell, hogy nem csak a magyarok ellen alkalmazta ezt a fajta kegyetlen hadviselést. A népirtással párosuló hadjáratokra példa a Nyugat-Bánság második világháború utáni ismételt megszállása, ahol a német lakosság körében (is) hajtottak végre óriási pusztítást, de talán még ismertebbek a délszláv háború eseményei, ahol horvátokkal, bosnyákokkal, magyarokkal és más népcsoportokkal szemben vittek

---

⁵⁵ ua. 52.

⁵⁶ ua. 52.

⁵⁷ ua. 52.

⁵⁸ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Szabadságharc egymás ellen, 36.-43. old.

⁵⁹ **Száray Miklós: Történelem III. – középiskolák 11. évfolyam**, Műszaki Kiadó, Budapest, 2006; A békés út kudarca, 156- 161. old.

véghez genocídiumot. Mindközül a legismertebb a Srebrenicai-mészárlás, ahol a több ezer fős bosnyák polgári lakossággal végeztek a szerb megszálló erők.⁶⁰

Az 1918-as délvidéki offenzíva

A szerbek már 1848-ban szerettek volna elszakadni Magyarországtól, ez akkor azonban még a szabadságharc leverése után sem következhetett be. 1918-ban azonban olyan szituáció alakult ki, melyben a török uralom alól ekkor már néhány évtizede felszabadult Szerbia hadserege előtt megnyílhatott az út a magyar Délvidék elfoglalására.

1918 végére a Monarchia lakossága belefáradt a háborúba, ami felerősítette a már régóta meglévő nemzetiségi és társadalmi törésvonalakat. A birodalom szó szerint belerokkant a háborúskodásba, és megindult a szétesés felé. A tartományi fővárosokban - Prágában, Krakkóban, Zágrábban és Budapesten - Nemzetiségi Tanácsok alakultak, melyek október végére (a karhatalmi erők átállásának következtében) átvették az irányítást, és a Monarchia területén több önálló állam jött létre.⁶¹ 1918. november 3-án Viktor Weber tábornok, az olasz fronton harcoló csapatok főparancsnoka Padovában aláírta a fegyverszüneti egyezményt az akkor már gyakorlatilag darabjaira hullott Osztrák-Magyar Monarchia nevében⁶², melynek következtében a birodalom katonái egyszerűen hazautaztak a frontról. A Monarchia hadserege mint akadály megszűnt létezni a szerb hadsereg előtt.

1918. október 24-én Budapesten is megalakult a Magyar Nemzeti Tanács. Élére az antant barát, pacifista (háborúellenes) baloldali politikus gróf Károlyi Mihály kerülhetett.⁶³ Az 1918. október 30-áról október 31-ére virradó éjszakán Budapesten Károlyit támogató katonák és felfegyverzett munkások szállták meg a város kulcsfontosságú pontjait. Ezzel kirobbantották az úgynevezett öszirózsás forradalmat.⁶⁴ Ennek következtében Károlyi lehetett hivatalosan is az ország miniszterelnöke.⁶⁵ Károlyi - ahelyett, hogy megkezdte volna a felkészülést az ország fegyveres védelmére -

---

⁶⁰ **15 éve volt a srebrenicai vérengzés** - A Ma Reggel vendége Juhász József Balkán-szakértő, ELTE http://videotar.mtv.hu/Videok/2010/07/10/13/15_eve_volt_a_srebrenicai_verengzes.aspx

⁶¹ **Ránki György (főszerk.): Magyarország története 1918-1919 és 1919-1945 – I. rész;** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976; A Monarchia felbomlása, 34.-39.old.

⁶² **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; Az öszirózsás forradalom győzelme, 15.-17. old.

⁶³ ua. 62.

⁶⁴ ua. 62.

⁶⁵ ua. 62.

liberalizálásba fogott, melytől azt várta, hogy az ország kedvezőbb tárgyalási pozícióba kerülhet a béketárgyalásokon.⁶⁶ A szerb hadvezetés látva Károlyiék tehetetlenségét, 1918. november 7-én megkezdte az offenzívát a Délvidék ellen.⁶⁷ Erre reagálva a Károlyi kormányzat felvette a kapcsolatot az antant balkáni erőinek parancsnokával, Louis Félix Franchet d'Esperey tábornokkal, aki Belgrádban egy katonai egyezményt íratott alá a magyarokkal. E szerint csapataikat visszavonják keleten a Szamos felső völgye – Beszterce – Maros vonalára, majd délen a Szeged-Baja-Pécs-Szigetvár-Dráva vonalra.⁶⁸ 1918. november 19-ére ellenállás nélkül került a szerb csapatok kezére az ország egész déli része.⁶⁹ Akik ismerik napjaink politikai viszonyait, azok tisztában vannak vele, hogy a társadalom egy jelentős része Károlyi Mihályt teszi felelőssé a Trianoni katasztrófáért.⁷⁰ Egy személyben Károlyit okolni az országvesztésért bizonyára nem lehet, hiszen az tény, hogy Trianon hosszú folyamat eredményeként következett be, amely a törökök balkáni megjelenésével kezdődött. Azért viszont teljes egészében Károlyit és a válsághelyzetben való kormányzásra teljesen alkalmatlan Linder Béla honvédelmi minisztert terheli a felelősség,⁷¹ hogy az ellenséges csapatok katonai ellenállás nélkül nyomulhattak be az országba. Ezzel erősebb tárgyalási pozíciókat teremtettek maguknak a béketárgyalásokra. Károlyi azonban más szempontból is felelős az eseményekért, mivel a katonai ellenállás mellett polgári ellenállás is létezik, ami a királyi Magyarországon ekkor általában nem következett be a megszálló erőkkel szemben. Károlyi ugyanis a kormányfői székbe kerülését követően már képtelen volt megszilárdítani hatalmát az ország peremterületein. Ezeken a vidékeken (így a Délvidéken is) egyik napról a másikra megszűnt a karhatalom, aminek következtében sok helyen nemzetiségi alapon is szerveződő bünszervezetek és szélsőbaloldali elemek

---

⁶⁶ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; A köztársaság berendezkedése, 18. old.

⁶⁷ **Ránki György (főszerk.): Magyarország története 1918-1919 és 1919-1945 – I. rész;** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976; A soknemzetiségű Magyarország felbomlása – Horvát-Szlavonország és a Vajdaság, 99.-101.old.

⁶⁸ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; Az öszirózsás forradalom győzelme, 15.-17. old.

⁶⁹ **Ránki György (főszerk.): Magyarország története 1918-1919 és 1919-1945 – I. rész;** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976; A soknemzetiségű Magyarország felbomlása – Horvát-Szlavonország és a Vajdaság, 99.-101.old.

⁷⁰ **Zavar a Jobbik tüntetésén, kipát raktak Károlyi fejére – Hvg.hu**
http://hvg.hu/itthon/20101116_jobbik_tuntetes_parlament

⁷¹ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; Az öszirózsás forradalom győzelme, 15.-17. old.

vették át az uralmat.⁷² A térség lakossága nemzetiségtől függetlenül, a rend megteremtését várta a bevonuló szerb csapatoktól, melyek ezt az elvárást a - Károlyi-kormányval ellentétben - teljesítették is.⁷³ Ebből kifolyólag a területen a szerb haderő megjelenése sem magyar, sem a szintén nagy létszámú német lakosság körében nem váltott ki eleinte ellenállást. A későbbiekben azonban - ahogy a béketárgyalások közeledtével megkezdődött a színmagyar településeken is a szerb adminisztráció létrehozása – tiltakozások és sztrájkok kezdődtek a régióban.

Szemléltetésként érdemes megfigyelnünk, hogy milyen folyamatok indultak meg a – későbbiek során Magyarországhoz visszakerülő – megszállt Pécs városában. Baranya megye elfoglalását még 1918. november 13-án kezdték meg a szerb csapatok. Pécsre már másnap, november 14-én bevonultak.⁷⁴ Hamarosan elkezdődött a szerb polgári közigazgatás kiépítése, amely 1919 első időszakában hozott radikális változást a pécsiek életében. Ez eredményezte a városban az úgynevezett „tizenhét napos sztrájk” kirobbanását.⁷⁵ A megszállás azonban nem tejesedett ki a délszláv bürokrácia Baranyába költözésével. A hatalmas méretű gazdasági károk mellett a pécsi társadalom fizikai és lelki megpróbáltatásokon ment keresztül.⁷⁶

A rendteremtést követően azonban újabb terhekben részesülhetett a Délvidék magyar nemzetiségű lakossága. Cseres Tibor a könyvében lejegyzí, hogy a Bácskába bevonuló szerb hadsereg történelmi tradícióihoz híven véres népirtásba kezdett már 1918-ban.⁷⁷ Példának Adorján település esetét hozza⁷⁸, melyet a szerb megszálló csapatok felégettek, és lakosságán különböző borzalmakat követtek el. Azonban ennél is érdekesebb számomra, amit egy másik szemtanú, az 1911-ben született bácskai író, Herceg János visszaemlékezéseiben olvastam. 1944 őszétől 1945 tavaszáig az egyik

---

⁷² **Ránki György (főszerk.): Magyarország története 1918-1919 és 1919-1945 – I. rész;** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976; A soknemzetiségű Magyarország felbomlása – Horvát-Szlavonország és a Vajdaság, 99.-101.old.

⁷³ ua. 71.

⁷⁴ **Szűts Emil: Az elmerült sziget – A baranyai szerb-magyar köztársaság,** Pannónia könyvek, 1991

⁷⁵ **Hornyák Árpád: szerb megszállás,** In. Romváry Ferenc (főszerk.): Pécs Lexikon II. kötet (N-ZS) –, Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft., Pécs, 2010 - (264. old)

⁷⁶ **Kaposi Zoltán: szerb megszállás gazdasági kárai,** In. Romváry Ferenc (főszerk.): Pécs Lexikon II. kötet (N-ZS) –, Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft., Pécs, 2010 - (264. old)

⁷⁷ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában,** Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – A bácskai magyarság fogyasztása, 52.-60. old.

⁷⁸ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában,** Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Adorján: Nadriján, a pórul járt, 157.-164. old.

legnagyobb vesztőhely működött Zomborban, a hírhedt Krónics-palotában.⁷⁹ Csakhogy a palota már a második világháború előtt is hírhedt volt, mivel 1918-ban ugyanazokkal a módszerekkel végezték ki magyarok sokaságát azon a helyen⁸⁰ – emlékezik vissza az író. Felmerülhet bennünk az a némileg cinikus kérdés, hogy vajon már 1918-ban is az 1942-es „hideg napok” megtorlása zajlott jövőbe látó szerb katonák közreműködésével, vagy a Krónics-palotában végrehajtott 1918-as bűncselekmények bizonyíthatják, hogy ’42 januárja mindössze ürügyként szolgált a népirtásra?

Trianontól 1941 áprilisáig

A Trianoni békeszerződés által a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság részére adományozott terület lakosságának száma 1 519 000 fő körüli volt, ebből magyar 459 ezer, szerb 378 ezer, német 308 ezer, egyéb nemzetiségű 202 ezer, horvát 92 ezer és román 80 ezer.⁸¹ Láthatjuk, hogy a terület összlakosságának a 30 százaléka volt magyar, míg a szerbeké és a horvátoké közösen ugyanennyi. Ezek a számok önmagukban is beszédesek. Trianon igazságtalansága még erősebben kirajzolódik előttünk megtekintve Teleki Pál vörös térképét is, amit külön a béketárgyalásokra készített. Ezen pontosan látszik, hogy színmagyar területeket csatoltak a megszülető délszláv államhoz.⁸² Mint azt fentebb már leírtam, maga a terület birtokbavétele sem volt zökkenőmentes az ottani magyarok számára annak ellenére, hogy a körülmények nem követelték meg a kemény fellépést a szerb hadseregtől. A bácskai magyarság mindennapjainak szenvedései azonban csak ezután következtek. Cseres Tibor leiratából kiderül, hogy már a Trianonban megrajzolt határvonal valódi kialakításakor is összetűzés alakult ki a magyar és a szerb fél között, mivel Kelebia városát a szerződés Magyarországnak ítélte. Azonban egy szerb tábornok a helyszínen történő, agresszív fellépésének köszönhetően mégis a határ túloldalára került.⁸³ Nem volt ez másképp Baranya megyét illetően sem,

---

⁷⁹ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte**; Montázs Könyvkiadó, Budapest; Zombor (Sombor) – Emlékezés egy gyilkosságra, 49.-52. old.

⁸⁰ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte**; Montázs Könyvkiadó, Budapest; Zombor (Sombor) – Beszélgetés Herczeg Jánossal, 38.-42. old.

⁸¹ **Száray Miklós – Kaposi József: Történelem IV. – középiskolák 12. évfolyam**, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006; A trianoni békeszerződés, 40.-46.old.

⁸² ua. 81.

⁸³ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Monarchiából az SHS-királyságba, 44.-52. old.

de ez utóbbit sikerként könyvelhetjük el, hogy 1921. augusztus 22-én felszabadulhatott a szerb megszállás alól.⁸⁴

Trianon után, ahogy a többi elcsatolt országrészből, úgy Délvidékről is menekült áradat érkezett Magyarországra, mintegy 80 ezer ember⁸⁵. Főként olyanok, akik korábban a térség magyar hivatalnok rétegét alkották. A vajdasági szerb újságok az elcsatolást követően azonnal rendkívüli uszító propaganda tevékenységbe kezdtek a magyarok ellen. Ezen lapok közé tartozott az újvidéki *Vidovdán* és a szabadkai *Princip*.⁸⁶ A *Princip* gyűlölködő nézeteinek hangoztatásában egészen addig jutott, hogy 1922. szeptember 22-i számában kijelenti: „*A pánszlávizmusnak politikai és kulturális inváziójával – amely a kisantant szervezetében testesül meg – el kell érnie a magyar faj összeomlását. A magyar faj likvidálása a háború utáni és felébredt szlávsnak az első feladata.*”⁸⁷

A magyar iskolarendszer felszámolásához is hozzákezdtek, melynek érdekében a szerb kormány 1922. szeptember 20-án kiadta a névvegyelemzési rendeletet, melynek értelmében, akinek a neve szláv hangzású volt (vagy annak vélték), annak kötelezően szerb iskolába kellett iratkoznia.⁸⁸ Így magyar és német anyanyelvű gyermekek sokaságát tudták szerb nyelvű iskolába kényszeríteni.

A magyarok szülőföldjükről való elűzésének érdekében elkobozták földjeiket, és az így nincstelenné válók számára a jugoszláv hatóságok Dél-Amerikába irányító ügynökségeket hoztak létre, melyeknek segítségével 42 ezer embert telepítettek át a dél-amerikai őserdőkben kinövő európai telepekre, ahol az embertelen körülmények miatt rengetegen életüket vesztették.⁸⁹ A magyaroktól elvett földekre dobrovoljácokat (montenegrói szerb telepeselek) költöztettek, hogy végleg felboríthassák a térség korábbi etnikai arculatát.⁹⁰

A magyar kormány, hogy kitörhessen abból a nemzetközi elszigeteltségből, ami Európában az I. világháborút követően övezte, megpróbált enyhíteni az ellentétet a

---

⁸⁴ **Hornayk Árpád: szerb megszállás**, In. Romváry Ferenc (főszerk.): Pécs Lexikon II. kötet (N-ZS) –, Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft., Pécs, 2010 - (264. old)

⁸⁵ **Hidas Gábor (szerk.): Történelmi világatlasz**; Kartográfiai vállalat, Budapest, 1991; Az I. világháború következményei Európában, 80. old.

⁸⁶ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – A bácskai magyarság fogyasztása, 52.-60. old.

⁸⁷ ua. 85.

⁸⁸ ua. 85.

⁸⁹ ua. 85.

⁹⁰ ua. 85.

Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal.⁹¹ Horthy Mohácson a nagy csatavesztés 500. évfordulója alkalmából rendkívül pozitívan beszélt a déli szomszédokról és egyeztetések folytak a magyar és a jugoszláv külügyminiszterek között is⁹². Ezek azonban később elhalványultak, de a délvidéki magyarok helyzete (az erdélyiekhez viszonyítva) valamelyest javulhatott.⁹³ A magyar vezetés ugyanakkor titokban támogatott olyan csoportokat is, amelyek a nagy délszláv állam felbomlásában voltak érdekeltek, mivel Jugoszlávia annak ellenére, hogy soknemzetiségű állam volt, mégis a szerb uralkodó osztály érdekei szerint működött.⁹⁴ Nem véletlen, hogy amikor Marseille-ben, 1934. október 9-én makedón és horvát szeparatisták meggyilkolták Sándor jugoszláv királyt és Barthou francia külügyminisztert, akkor legelőször Magyarországra terelődött a gyanú.⁹⁵ Vélhetően voltak kapcsolatok Budapest és a merényletet végrehajtó csoportosulás között, de a korabeli sajtóhíresztelésekkel ellentétben nem az usztasák által a Somogy megyei Jankapusztán felállított táborban képezték ki az elkövetőket, a szálak sokkal inkább Olaszországba vezettek.⁹⁶ A nyugati hatalmak azonban ekkor még számítottak Mussolinira az egyre erősödő Németországgal szemben, így az olaszokat nem lehetett a vádlottak padjára ültetni.⁹⁷ Azonban azzal is tisztában voltak, hogy Magyarország, ha felelősségre próbálják vonni, bizonyára nyilvánosságra hozza a birtokában lévő információkat a merénylők és az olasz vezetés kapcsolatáról.⁹⁸ Ebből kifolyólag a Népszövetség Magyarországot tette felelőssé az eseményekért, de a kitervelők megbüntetését Magyarország saját hatáskörébe helyezte, és semmilyen szankciót nem szabott ki az országra.⁹⁹ Így diplomáciai szinten elkerülhette a jogtalan felelősségre vonást, de a délvidéki magyar kisebbség ellen irányuló belső feszültség keltésére alkalmas volt az ítélet.

---

⁹¹ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; Jugoszláv adu? 68.-69. old.

⁹² ua. 90.

⁹³ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában,** Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – A bácskai magyarság fogyasztása, 52.-60. old.

⁹⁴ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; Jugoszláv adu? 68.-69. old.

⁹⁵ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; A marseille-i merénylet és a külpolitikai fordulat elméleti lehetősége 104.-107. old.

⁹⁶ ua. 94.

⁹⁷ ua. 94.

⁹⁸ ua. 94.

⁹⁹ ua. 94.

Az előzmények előzménye

Napjaink történelmi kérdéseinek egyik legvitatottabb része Jugoszlávia 1941-es megtámadása, mely a háborúba lépés egyik közvetlen előzményének is tekinthető. A történészek személyes beállítottságuk révén helyes vagy helytelen lépésnek tartják ezt a hadicselekményt. Személyes véleményem, hogy szilárdan érvelni sem egyik, sem másik mellett nem lehet, hiszen az éremnek két oldala van. Talán árnyaltabb képet kaphat az akkori körülményekről, aki elolvassa a Gergely Jenő és Pritz Pál által írt *Trianoni Magyarország* című könyv idevágó részét. E könyv és szemtanúk visszaemlékezései alapján rekonstruálnám, miként zajlott Bácska, Dél-Baranya és a Muravidék visszaszerzése.

Mussolini, megirigyelve Németország sikereit, 1940. június 10-én belépett a háborúba Hitler oldalán.¹⁰⁰ Abban a reményben, hogy önerőből csapást mérhet a szövetségesekre, és gyarapíthatja Olaszország területét, 1940 októberében megtámadta a brit érdekszférába tartozó Görögországot¹⁰¹, ahol azonban az olasz csapatok sorra vereségeket szenvedtek. A német vezetés - bár kárörömmel figyelte Mussolini görögországi vergődését - nem hagyhatta, hogy az olaszok végső vereséget szenvedjenek a Balkánon, így a katonai segítségnyújtás mellett döntött. Szárazföldi erőinek felvonultatásához azonban szüksége volt rá, hogy Jugoszlávia átengedje a német csapatokat területén.¹⁰²

1940-re Magyarország körül Jugoszlávia maradt az egyetlen ország, mely nem vált teljesen Hitler bábjává, s melyen keresztül a nagyhatalmak között ingázni igyekvő magyar vezetés tarthatta a kapcsolatot a nyugati hatalmakkal, ezért (elsősorban Teleki Pál nyomására) Jugoszláv-magyar örök barátsági szerződés jött létre 1940. december 12-én Belgrádban.¹⁰³ A németeknek először diplomáciai úton próbálták rendezni Jugoszláviával a kialakult helyzetet. Eleinte nem akadt ellenvetése a szerződés megkötésével szemben, mivel a jugoszláv Cvetković-kormány nem kívánt segítséget nyújtani a Görögország elleni hadjáratban, ezért az idő haladtával egyre ellenségesebb

---

¹⁰⁰ **Ránki György: A második világháború története**, Gondolat Kiadó, Budapest, 1982; Kronológia, 588. old.

¹⁰¹ **Ránki György: A második világháború története**, Gondolat Kiadó, Budapest, 1982; Kronológia, 591. old.

¹⁰² **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945**; Vince Kiadó, Budapest, 1998; A háborúba lépés közvetlen előzményei 136-137. old.

¹⁰³ ua. 102.

szemmel tekintettek az egyezményre.¹⁰⁴ 1941. március 25-én azonban erős német nyomásra Jugoszlávia aláírta a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozást, melynek következményeként két nappal később felkelés robbant ki az országban, ami elsöpörte a németek befolyásának engedő kormányt.¹⁰⁵ A németországi magyar nagykövet, Sztójay Döme még aznap (1941. március 27.) személyesen egyenesen a Führer repülőgépén érkezett Budapestre közölni a kormánnyal a németek ajánlatát, mely szerint: amennyiben Magyarország segédkezik Jugoszlávia lerohanásában, Németország elismeri történelmi határait.¹⁰⁶ Horthy azonnal igent akart mondani az ajánlatra, de Teleki türelemre intette. Ennek következtében Horthy csak abba egyezett bele, hogy a magyar és német katonai vezérkarok felvehessék egymással a kapcsolatot.¹⁰⁷ Teleki Pál a londoni és a washingtoni nagykövettől várt információkat, s Londonból már április 2-án meg is érkezett Barcza György nagykövet távirata, melyben a miniszterelnök félelmei beigazolódnak látszódtak.¹⁰⁸ A táviratban a Görögország „szabadságában” érdekelt brit kormány azzal fenyegette meg a magyar vezetést, hogy amennyiben Magyarország engedi, hogy a német hadsereg területén átvonulva támadjon Jugoszláviára, úgy Anglia minden diplomáciai kapcsolatot megszakít az országgal. Ha pedig Magyarország bármilyen indokkal - legyen az a Jugoszláviában élő magyarság megvédése - segédkezik a németeknek a hadműveletben, akkor Nagy-Britannia és szövetségesei hadüzenetével kell számolnia.¹⁰⁹ Teleki csapdába került, mert a háború végkimenetele kétségesnek tűnt, ezért a németek mellett való elköteleződés a jövőben rendkívüli kockázattal járt. A politikus a területi revízió kidolgozójaként őszinte elkötelezettje volt a területgyarapításnak, így döntésképtelenné vált. Másnap hajnalban (1941. április 3.) revolverével öngyilkos lett.¹¹⁰

Horthy Bárdossy Lászlót nevezte ki Teleki helyére miniszterelnöknek, aki a Délvidék visszaszerzése mellett döntött.¹¹¹ Tény, hogy a háborúba való belekeveredés kockázatát vállalta ezzel a lépéssel, de személye megítélésekor azt is figyelembe kell venni, hogy óriási belső- és külső nyomás alatt állt. Az ország már túl volt három sikeres revíziós

---

¹⁰⁴ ua. 102.

¹⁰⁵ ua. 102.

¹⁰⁶ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; Teleki Pál utolsó éjszakája: a fegyveres semlegesség koncepciójának bukása 137-138. old.

¹⁰⁷ ua. 106.

¹⁰⁸ ua. 106.

¹⁰⁹ ua. 106.

¹¹⁰ ua. 106.

¹¹¹ **Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945;** Vince Kiadó, Budapest, 1998; „A haza, a haza egyenlő volt mindig” 138-139. old.

kísérleten (Felvidék, Észak-Erdély, Kárpátalja), aminek következtében a közhangulat mind a lakosságot, mind a politikai elitet beleértve, követelte a délvidéki igazságtalanság orvoslását is.¹¹² Hitler az általa 1938-ban elfoglalt Ausztrián keresztül megtámadhatta volna egymaga Jugoszláviát, abban volt érdekelt, hogy minél nagyobb frontszakaszon lehessen támadni a délszláv államot, ezáltal annak gyorsabb összeomlását idézve elő, mert a Barbarossa-terv végrehajtása a melegebb idő beálltával egyre sürgetőbb feladattá vált a német hadvezetés számára.¹¹³ Azért is fontos volt, hogy Magyarország részt vegyen az akcióban, mert így Németország hivatkozhatott az igazságtalan Versailles-i békerendszer megdöntésére, miközben a német politikai elit szemszögéből a hadjárat valójában a hitleri imperializmust szolgálta.¹¹⁴ Bárdossy döntésénél azt is figyelembe kell venni - bár Anglia megfenyegette Magyarországot - semmilyen segítséget nem nyújtott számára, hogy a német nyomásnak ellenállhasson.¹¹⁵ 1941. április 11-én Zágrábban usztasák kikiáltották a független Horvátországot, és ugyanezen a napon a magyar csapatok is megindultak, hogy visszaszerezzék az országtól elvett déli területeket. A Muraköz, Mura-vidék, Dél-Baranya és Bácska visszakerült Magyarországhoz.¹¹⁶ Románia ultimátumot küldött Magyarországnak április 4-én. E szerint, ha Magyarország a Nyugat-Bánság területére is bevonul, akkor számolnia kell Románia hadüzenetével¹¹⁷, ezért Hitler - hogy elkerülje a szövetségesei közötti háborút - úgy döntött, hogy német csapatok szállják meg a Bánság nyugati, Jugoszláviához tartozó részét.¹¹⁸

Bár a magyar hadsereg nem találkozott szervezett jugoszláv katonai ellenállással, az elsősorban dobrovoljac telepesekből álló partizán egységek némely településeken jelentős ellenállást fejtettek ki, melyeknek több magyar katona is áldozatul esett.¹¹⁹ A magyar királyi hadsereg válasza sem maradt el, de a megtorlások sok esetben a polgári lakosságot is sújtották.¹²⁰ Annak ellenére, hogy maga a bevonulás sem volt teljesen békés, a komolyabb konfliktusok ekkor még vártak magukra. 1941 nyarára azonban

---

¹¹² ua. 111.

¹¹³ ua. 111.

¹¹⁴ ua. 111.

¹¹⁵ ua. 111.

¹¹⁶ ua. 111.

¹¹⁷ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – A bácskai magyarság fogyasztása, 52-53. old.

¹¹⁸ ua. 117.

¹¹⁹ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Csurog, Pataki Katalin, 23-25. old.

¹²⁰ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte**; Montázs Könyvkiadó, Budapest; Nagyfény, 102-107. old.

megsokasodtak a civil lakosság ellen elkövetett partizánakciók, melyeket a magyar karhatalom igyekezett megakadályozni az akkor szerveződő kommunista mozgalmak féken tartásával. Ezek elsődleges anyagi és emberi erőforrást biztosították ekkor a partizánok számára.¹²¹

A csendőrség és a katonaság érthető okokból, igyekezett megakadályozni a polgári lakosság ellen orvtámadásszerűen elkövetett „terrortámadásokat”, s erőteljesen fellépett a főként vasúti célpontokat és mezőgazdasági intézményeket támadó merénylőkkel szemben¹²². A Tisza keleti partjáról átszivárgó partizánok azonban, soraikat sokszor a Bácska területén élőkől feltöltve, újabb és újabb katonai akciókat intéztek a terület magyar lakossága ellen. 1941 decemberében az úgynevezett Sajkás-vidék (a Duna és a Tisza összefolyását bezáró háromszög) vált a partizánmozgalom elsődleges műveleti területévé. Ekkor történt, hogy Zsablya település környékén egy járőröző magyar alakulat és egy partizán csoport között véres atrocitásra került sor, s a visszaemlékezők állítása alapján bizonytalan számú (egyések szerint kettő, mások szerint közel negyven ember) veszteséget szenvedtek a magyar egységek.^{123,124} Azt azonban mindegyikük egyöntetűen állítja, hogy a rajtaütést követően a magyar honvédeknek sikerült elfogniuk egy Kartara nevű partizánt, akinél megtalálták az utasítást a kivégzendő magyarok és németek nevével^{123,124}. Tehát megállapítható, hogy a szerb partizánok már 1941 telének elején etnikai tisztogatásra készültek. A visszaemlékezők többsége is állítja, hogy a razzitát kezdetben a térségben kisebbséget alkotó magyar és német lakosság megvédése érdekében/céljából rendelték el.¹²⁵

A történelemnek ez egy valódi elágazó pontja. Az 1942 januárjában lejátszódó tragikus eseményeket a következő dolgozatrészen boncolgatom. Többféle módon lehet értelmezni, kinek-kinek a maga politikai érdekei szerint. Ha azonban figyelmesen megkíséreljük összerakni azokat a történelmi láncszemeket, melyek elvezettek a háború e két vérvizataros eseményéhez, akkor megállapíthatjuk, hogy egy vitatott hovatartozású területen a történelmi erőviszonyoknak megfelelően két ellenérdekelt fél

---

¹²¹ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – A kommunisták bűnhődése, 65-70. old.

¹²² **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Az örök béke megtörik c. fejezet, 61-85. old.

¹²³ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte**; Montázs Könyvkiadó, Budapest; Zsablya – Gregus Mihályné Csipak Teréz, 215-220. old.

¹²⁴ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Zsablya, H. L. névtelen adatközlő, 106. old.

¹²⁵ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Emlékezések, Brasnyó József, 33.old.

kísérletezett erőszakos módszerekkel asszimilálni a másik csoport tagjait, hogy ezzel is bizonyíthassa létszámfölényét az adott térségben, és ezzel együtt jogot formáljon a terület feletti rendelkezésre. Mivel a nemzetközi politikai térben a két egymásnak feszülő nemzet közötti konfliktus olyan mélyre gyökerezett már, hogy az asszimiláció abszolút lehetetlenné vált, a konfliktus eszkalálódásával (ahogy a történelemben sokszor) ismét előtérbe kerültek azok a hangok mindkét oldalon, melyek – bármennyire borzasztó is ezt leírni – a másik fizikai megsemmisítésében látták a terület hosszú távú, stabil birtoklásának lehetőségét. Ilyen irányultságot mutat a partizán „ellenállók” 1941 folyamán tanúsított, a polgári lakosság ellen irányuló magatartása. Ugyanezt a gondolatmenetet tükrözi az a válaszreakció, mely a magyar honvéd vezérkar részéről érkezett az újvidéki razzia kiterjesztése címszó mögé rejtve ’42 januárjában. S ugyanebbe a logikai sorba illeszthető az 1944 késő őszen és telén lezajló, s egészen addig a térségben elképzelhetetlen gyilkosság áradat, melynek nem kiváltójaként és egyáltalán nem magyarázataként, legfeljebb brutalitásának felerősítőjeként funkcionált a magyar és szerb köztudatban „hideg napok” néven hírhedtté vált katonai bűncselekmény.

Hideg napok és felelősségre vonás

1942 januárjában a délvidéken állomásozó magyar honvédtiszti kar a magyar és német lakosság megvédésének céljából razziát rendelt el a Sajkás-vidék területén, ahol a korábbi időszakban az erőszakos partizán tevékenységet tapasztalták.¹²⁶ A razzia végrehajtásával megbízott magas rangú katonatisztek azonban visszaéltek a kialakult katonai és politikai helyzettel. Egy kisebb genocídiumot hajtottak végre a térségben, amelynek sok esetben a szerb polgári lakosság is áldozatul esett.¹²⁷ Ez részben annak tudható be, amit a visszaemlékezők állítása alapján is egyértelműen kijelenthetünk¹²⁸: a szerb civilek közvetve vagy közvetlenül támogatták a partizánok tevékenységét, s ez által részeseivé váltak a magyar lakosság ellen irányuló népiirtás kísérletének.¹²⁹ Január végén azonban a magyar tisztikar kérésére, a razziát kiterjesztették Újvidék városára

---

¹²⁶ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Előzmények és Bajcsy-Zsilinszky, 15-25. old.

¹²⁷ ua. 100.

¹²⁸ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Zsablya – Szabados született Bűn Pirooska, 103-105. old.

¹²⁹ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Az örök béke megtörik, 61-85. old.

is¹³⁰, melynek véleményem szerint két célja volt. Politikai célként a város és környékének etnikai arányait kívánták a magyarság javára megváltoztatni, másrészt a meggyilkoltak vagyonát öncélúan értékesíteni. Ez utóbbi lehet az oka, hogy a razzia áldozatainak negyed része nem szerb, hanem zsidó származású polgár¹³¹ volt, akiről joggal feltételezhetjük, hogy magyar anyanyelvűnek, magyar nemzetiségűnek vallották magukat. Szintén ezt támasztja alá, hogy az 1944 folyamán eljáró hadbíróóság az ügyben VI. vádlottként szereplő Fóthy Ferenc nyugállományú csendőr alezredes ellen vádként tárgyalta, hogy ez a személy egyes áldozatoktól ellopott női perzsabundákkal kereskedett.¹³²

Az újvidéki „hideg napok” eseményeit összességében szintén a II. világháborút olyannyira jellemző genocídiumok egyikének tekinthetjük. Egy valamiben szögesen eltér minden más háborús bűncselekménytől. Az 1942. évi újvidéki razzia keretében elkövetett népirtás felelőseit, egyedülként az egész világon, még a háború ideje alatt bíróság elé állították Magyarországon és elítélték.¹³³ Valószínűsíthető, hogy erre pusztán azért kerülhetett sor, mert a magyar vezetés belátta, hogy az ország vesztesként fog kikerülni a háborúból, s ezzel próbált egyfajta gesztust tenni a Nyugat felé, mely rendkívül mebotránkozott, amikor a '42-es események a nemzetközi sajtóban is megjelentek. Az is tény, hogy az ítéleteket nem sikerült végrehajtani, mivel az elkövetők a bíróság döntésének kihirdetése előtt Németországba szöktek.¹³⁴ A háború után azonban a fő bűnösöket és a nemrég rehabilitált, ártatlanul kivégzett Szombathelyi Ferenc vezérezredest is Magyarország kiadta Jugoszláviának, ahol bestiális módszerekkel hajtották végre a halálos ítéletet rajtuk.¹³⁵

Ugyanakkor a magyarok ellen elkövetett bűntettek kitervelői és elkövetői közül sem Jugoszláviában, sem pedig máshol a világon nem vontak felelősségre senkit.

---

¹³⁰ ua. 103.

¹³¹ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Az örök béke megtörik – Csurog, Zsablya, Újvidék, 70-85. old.

¹³² **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Az örök béke megtörik – Egyéni bűnösség, 83-85. old.

¹³³ ua. 106.

¹³⁴ ua. 106.

¹³⁵ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Halálos bírósági komédia, 269-271. old.

Az 1944-es népirtó hadjárat

A háború eseményeinek sodrában a magyar fél végül a vesztes oldalra került, és az ellenséges szovjet csapatok 1944. szeptember végén elérték a dél-keleti országhatárt.¹³⁶ A Vörös Hadsereg óriási pusztítást hagyva maga után, végig vonult az országon kiűzve a megszálló német alakulatokat, s elfoglalva a magyar településeket. A szovjetek a Jugoszláv Királyságtól 1941-ben visszafoglalt magyar területeket azonban nem szállták meg, ezt a feladatot a szerb sovinszta és kommunista ideológiával bíró partizánhadseregre bízták. A partizánok minden településre az orosz egységek után érkeztek, majd szervezett, tudatos etnikai tisztogatásba kezdtek. A módszerek minden településen nagyjából hasonlóak voltak. A bevonuló partizánok összeretelték a falu lakosságát, és kiválasztották a munkaképes korú férfiakat, akiket aztán különböző helyszíneken, folyópartokon¹³⁷, dögtemetőben¹³⁸, tanyák környékén¹³⁹ csoportosan likvidáltak, majd jelzés nélküli tömegsírokba temették őket¹⁴⁰. Az áldozatok nagy részét kivégzésük előtt válogatott kegyetlenséggel megkínózták¹⁴¹ valódi szadista szertartások keretében¹⁴². E szakdolgozatnak nem célja felsorolni mindazon embertelenebbnél embertelenebb kínzási formákat, melyekkel a szerb gyilkosok magyar áldozataikat haláluk előtt pokoli szenvedéseknek tették ki, erről részletesebb tájékoztatást nyújtanak a visszaemlékezők levelei és elmondásai Teleki Júlia (Hol vannak a sírok?), Matuska Márton (A megtorlás napjai) és Cseres Tibor (Vérbosszú Bácskában) könyvében, valamint Forró Lajos dokumentumfilmjében (Jelöletlen tömegsírok).

Annál fontosabb, hogy megvizsgáljuk a politikai motiváció és ehhez kapcsolódóan a felelősség kérdését. Kik és milyen indíttatással adtak utasítást, vagy legalábbis csendestársaként túrték a magyar lakosságon elkövetett ilyesfajta borzalmakat?

Mint már a dolgozat bevezetőjében is leírtam, semmiképpen nem nevezhetjük pusztá megtorlásnak, vagy bosszúnak az 1944-es katasztrófát. Ennek a gyilkosságsorozatnak a

---

¹³⁶ **Hidas Gábor (szerk.): Történelmi világlasz;** Kartográfiai vállalat, Budapest, 1991; Magyarország története, 134. old.

¹³⁷ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte;** Montázs Könyvkiadó, Budapest; Adorján, 119-123. old.

¹³⁸ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Csúrog (szakasz), 7-98. old.

¹³⁹ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte;** Montázs Könyvkiadó, Budapest; Bezdán, 25-37. old.

¹⁴⁰ Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte; **Montázs Könyvkiadó, Budapest; Szívác, 53-61. old.**

¹⁴¹ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte;** Montázs Könyvkiadó, Budapest; Zombor – Emlékezés egy gyilkosságra, 49-52. old.

¹⁴² **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Névtelen levélíró, 69-74. old.

célja nem a „hideg napok” megtorlása volt, hanem egy hungarocídium keretében biztosítani a Délvidék felett minden időkre a terület hovatartozását, az etnikai viszonyok agresszív és bestiális megváltoztatásával. Ezt a meglátásomat egyértelműen alátámasztja, hogy az 1944 késő ősztől 1945 tavaszáig tartó időintervallumban, nem csak azokon a településeken került sor genocídiumra, amelyeken a razzia a legtöbb áldozatot követelte, s nem is azokon a területeken, ahol egyáltalán razziára vagy konfliktusra sor került 1941 és 1944 között, hanem egész Bácskában, sőt ezen túlmenően Dél-Baranyában (példáként Hercegszőlős¹⁴³) és a Muravidéken is. Továbbá azok, akik spontán bosszúállásról beszélnek, mivel magyarázzák azt, hogy sor kerülhetett vérengzésekre a háború alatt még csak nem is Magyarországhoz tartozó Nyugat-Bánság területén?¹⁴⁴ A válasz: a cél és az indíték nem az 1942-es razzia bűnöseinek felelősségre vonása, de még csak nem is annak megtorlása volt, hanem a magyar és német (nem szláv) anyanyelvű lakosság fizikai megsemmisítése, mellyel a partizánok már 1941 végén megpróbálkoztak, s melyre gyenge kísérletet láthattunk a terület 1918-as birtokbavétele során is.

Ha megvizsgáljuk, mely társadalmi csoportok azok, amelyek kivétel nélkül mindenhol az áldozatai voltak az 1944-es etnikai tisztogatásnak, akkor láthatjuk, hogy elsősorban a tartomány magyar értelmisége, illetve az adott települések „hangadó”, befolyásos magyar személyiségei.¹⁴⁵ A szerb partizánhadsereg célja az volt, hogy megsemmisítse a jugoszláviai magyar közélet vezetőit, ezzel is megfosztva az ott élő magyarságot szellemi elitjétől, mely nélkül az a legegyszerűbben az asszimiláció útjára terelhető. Véleményem szerint további cél volt a magyar lakosság megfélemlítése, szintén az erőszakos asszimiláció politikájának jegyében. Ehhez tartozik a magyar és német nemzetiségű nőkön elkövetett tömeges szexuális erőszak, mely szintén a megfélemlítés részét képezte.¹⁴⁶ A nemi erőszak mértéke és durvasága olyannyira súlyos volt, hogy Csernye településen ötvenöt nőnek okozta halálát, s ugyanezen a helyen történt, hogy a

---

¹⁴³ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte**; Montázs Könyvkiadó, Budapest; Hercegszőlős, 349-352. old.

¹⁴⁴ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte**; Montázs Könyvkiadó, Budapest; VII. fejezet, Bánát, 309-346. old.

¹⁴⁵ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; A csúrogi áldozatok névsora (nem teljes), 77-88. old.

¹⁴⁶ **Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45.**, Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011; Weiss Rudolf: Kommunista gáztettek a délvidéki németiség ellen, 42-47. old.

német származású, kilencesztendős Eva Bischofot egy egész partizánszakasz megerőszakolta, mely közvetve a későbbiekben a halálát okozta.¹⁴⁷

Mivel tudatos politikai indíték áll a genocídium bekövetkezte mögött, ezért számomra az is teljesen biztos, hogy nem spontán lakossági reakcióról beszélhetünk, hanem tudatosan felsőbb katonai politikai körökből irányított eseménysorozat történt. Ezt bizonyítja az a fajta szervezettség, mely több száz délvidéki településen tette lehetővé a hungarocídium végrehajtását. A gyilkosságsorozatról a legtöbb helyen nem készültek feljegyzések. Csak a közelmúltban terelődött a hazai és szerbiai történészek figyelme a délvidéki magyar tragédiára, ezért a felelősöknek az eltelt közel hetven esztendőben lehetőségük volt a létező kevés dokumentum nagy részét is megsemmisíteni. Tovább nehezíti a kutatást, hogy a tömegsírok egy részét - már ahol egyáltalán voltak ilyenek - is igyekeztek a eltüntetni, nehogy a világ közvéleménye elé tárulhasson e rettenetes gyilkosságsorozat. Egyedül a még napjainkban is felfedezhető szemtanúk és túlélők vallomásai adhatnak valós teret a jövőbeni kutatásoknak. Úgy vélem, hogy sem az áldozatok pontos számára, sem a katonai és a politikai felelősök kilétére, sem pedig a végrehajtók személyének többségére nem fog már fény derülni. A jelenlegi közfelfogás nagyjából ötvenezer fő körülire teszi a magyar áldozatok számát, azonban nem kizárható az ennél jóval magasabb áldozatszám sem.

Magyarok és németek a szerb koncentrációs táborokban

1944-ben a kollektív bűnössé nyilvánított magyarság és németiség fizikai megsemmisítése volt az első számú célja a jugoszláv „elit” vajdasági politikájának. A náciaktól átvett módszerek keretében, a partizánok koncentrációs táborokat hoztak létre a magyar és német lakosság számára, melyek közül a legismertebbek a járeki és a gajdobrai haláltáborok voltak. Ezeken kívül működött még haláltábor Gádor, Körtés, Molidorf, Rezsőháza és Szávaszentdemeter településeken.¹⁴⁸ A táborokban alsóhangon is több mint 70 ezer ember veszítette életét.¹⁴⁹ Járek, helyesen *Bački Jarak* (szerb elnevezés), magyar nevén Tiszaistvánfalva, területén létesítették a legnagyobb ilyen

---

¹⁴⁷ ua. 111.

¹⁴⁸ **Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45.,** Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011; Internáló táborok a Délvidéken, 27. old.

¹⁴⁹ ua. 113.

tábort.¹⁵⁰ 1945. január 23-án a vérengzéseket túlélő csurogi magyarokat (javarészt nők és gyermekek) marhavagonokban és gyalogszerrel terelték a kijelölt koncentrációs táborokba. Közülük a szemtanúk elmondásai szerint többen már a mínusz 20 Celsius fok körüli hidegben való „utazás” alatt életüket veszítették.¹⁵¹ A csurogi magyarokon kívül még 1945. január 29-én, Zsablyáról¹⁵² és a tavasz beálltával, 1945. március 18-án, Mozsorról¹⁵³ is Járekre deportálták az ott élő magyar és német lakosságot. A járeki koncentrációs tábornak azonban biztosan voltak palánkai, dunacsébi, dunabökényi, kiskéri, újvidéki, ósóvéi, bácspeetrőci, temerini, magyarkanizsai és helyi származású lakói is.¹⁵⁴ A legfrissebben, 2010 februárjában, nyilvánosságra hozott adatok szerint közel hat és fél ezer magyar és német polgári lakos vesztette életét csak ebben a koncentrációs táborban.¹⁵⁵ A járeki megsemmisítő tábor gyermekáldozatainak száma jóval meghaladja a 800 főt.¹⁵⁶ A tábort a szerbek 1946. április közepéig működtették.¹⁵⁷ A gajdobrai haláltáborban (Gajdobra szerb elnevezés, magyar nevén Szépliget) szintén csurogi magyarokat¹⁵⁸, illetve temerini magyar és német lakosokat tartottak fogva és kényszerítettek munkára.¹⁵⁹ A haláltáborokban a Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány által megjelentetett ismeretterjesztő kiadvány által közétett adatok szerint, a koncentrációs táborokban a leggyakoribb halálozási okok az „*éhínség, fagyhalál, járványok, kínzás vagy kivégzés*” voltak.¹⁶⁰

A német falvakkal különös kegyetlenséggel bántak el a szerb szabadcsapatok. Molidorf és Körtés településeken magukat a falvak egészét alakították át megsemmisítő

---

¹⁵⁰ **Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45.**, Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011; Csorba Béla: Most már biztos: közel hat és fél ezren vesztek oda Járekon, 25-27. old.

¹⁵¹ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Magyar Holokauszt – A csurogi magyarok meghurcoltatása, 10-18. old.

¹⁵² **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Zsablya, 101. old.

¹⁵³ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Mozsor, 117. old.

¹⁵⁴ **Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45.**, Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011; Járeki gyermekáldozatok listája, 24-25. old.

¹⁵⁵ **Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45.**, Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011; Csorba Béla: Most már biztos: közel hat és fél ezren vesztek oda Járekon, 25-27. old.

¹⁵⁶ ua. 119.

¹⁵⁷ ua. 119.

¹⁵⁸ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Csurog: az utolsó magyarig, 203-206. old.

¹⁵⁹ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Verbász, 220-221. old.

¹⁶⁰ **Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45.**, Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011; Internáló táborok a Délvidéken, 27. old.

táborokká, amiket aztán 1948-ig működtettek.¹⁶¹ Molidorf településen 3.000 német polgári személy, míg Körtésen (vagy Körtésfalva) 3.500 német civil veszítette életét.¹⁶² A Rezsőfalván működő haláltáborba 18 ezer magyar és német lakost deportáltak, ezeknek kétharmada, több mint 11 ezer ember veszítette életét a megpróbáltatások során.¹⁶³

Az egyházi személyek kivégzése

Az 1944. évi délvidéki Hungarocídium kapcsán feltétlenül meg kell említenünk a vallási jellegű atrocitásokat is, melyek a római katolikus, református és evangélikus egyházak papjainak elhurcolásában és brutális kivégzésében testesültek meg. A partizánok egyrészt azért fektettek akkora energiát a magyar és német egyházi személyek likvidálásába, mert a délvidék magyarok és németek közösségi életének szellemi vezetőrétegét képezték az egyházi személyek. Az erőszakos asszimiláció sikeres véghezviteléhez nélkülözhetetlennek tartották a magyar és német kisebbséget megfosztani azoktól a személyektől, akik a legnagyobb tekintéllyel rendelkeztek a kiiktatandó kisebbség körében. A papokat sokszor nyilvánosan végezték ki¹⁶⁴, s a lakosság megfélemlítésének céljából likvidálásuk előtt válogatott szadizmust alkalmazva sanyargatták őket.¹⁶⁵ Csak a katolikus papok közül Cseres Tibor összeírása szerint huszonnyolcat öltek meg 1944. decemberéig¹⁶⁶. A valóságban azonban ennél feltehetően jóval nagyobb lehetett a száma az áldozatul esett katolikus egyházi személyeknek. Hogy mennyire a magyar kisebbségben való félelemkeltés volt a célja a szerbeknek, azt tökéletesen példázza, hogy Mozsoron, az időközben a trianoni Magyarország területére költözött római katolikus papot a partizánok elrabolták Jánoshalmán lévő otthonából, s Bácskába való visszatoloncolása után nyilvánosan kivégezték.¹⁶⁷

---

¹⁶¹ **Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45.**, Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011; Weiss Rudolf: Kommunista gáztettek a délvidéki németiség ellen, 42-47. old.

¹⁶² ua. 125.

¹⁶³ ua. 125.

¹⁶⁴ **Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?**, Lux Color Printing, Óbecse, 2007; Csurog - Zaják Júlia, 31. old.

¹⁶⁵ **Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte**; Montázs Könyvkiadó, Budapest; Becse – Plébános a Pogácsán, 179-181. old.

¹⁶⁶ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Bezdáni emberek c. fejezet, 3. rész, 114-124. old.

¹⁶⁷ **Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában**, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991 – Mozsor, 216-217. old.

Megállapíthatjuk továbbá, hogy az egyházi vezetők ellen intézett támadások mögött - a szerb nacionalizmus eszméje mellett - szerepet játszott a kommunista ideológiának a szekularizált világ kialakítására való törekvése, mely lehetővé tette mind Jugoszláviában, mind a későbbiekben Európa más szocialista berendezkedésű államaiban az egyház elleni erőszakos fellépést. Bár Jugoszlávián kívül a kommunista ideológia jegyében számos véres atrocitásra került sor az egyházak képviselői ellen, mégis a visszaemlékezések és dokumentumok alapján meg kell állapítani, hogy a Délvidéken kizárólag az úgynevezett nyugati kereszténységhez tartozó papok és egyházi méltóságok közül kerültek ki áldozatok, akik nem az ortodox (keleti) keresztény szerbséghez, hanem a kisebbségek különböző csoportjaihoz kötődtek. Ezen a ponton ismét bizonyítást nyer, hogy a sovinizmus és a kommunista ideológia végzetes keveredése jellemezte ezt a tragikus folyamatot.

Hungarocídium a délszláv háború idején

Sajnos szakdolgozatom nem zárhatom le a Jugoszláviát vezető elit, a negyvenes évek végén a magyarsággal és a németiséggel szemben a Délvidéken folytatott gyilkos politikájának elemzésével. A történelem ugyanis állandóan ismétlődik, s a jugoszláviai magyarság sorsát figyelve láthatjuk, hogy napjainkig még egyszer újabb tragikus fordulatot vett életük. Az 1990-es évek elején kirobbanó délszláv háború folyamán a Horvátországhoz tartozó Dél-Baranyában a megszálló szerb partizán erők ismételten - bár a második világháborút követő genocídiumhoz mérten jóval kevesebb áldozattal járó - népiirtást hajtottak végre a térség magyar és horvát lakossága ellen.¹⁶⁸

A történelmi közelségéből fakadó feldolgozatlansága miatt erről a tragikus eseményről még kevesebb adat áll rendelkezésünkre, mint az 1944 és 1945 során zajló hungarocídiumról. Az azonban bizonyos, hogy az eseménysorozat motivációja megegyezik a korábbi magyarellenes népiirtások indítékával, mivel a szerb erők célja ezúttal is az adott terület etnikai viszonyainak erőszakos megváltoztatása volt, illetve a lakosság megfélemlítése. A rendelkezésünkre álló kevés információ alapján, melyet

---

¹⁶⁸ **Bálint Csaba: A negyedik (Szerbia Insajd)** http://srbija.blog.hu/2008/08/12/a_neveto_negyedik

javarészt a túlélők elmondásai¹⁶⁹ és Carla del Ponte, a hágai nemzetközi bíróság ügyészének Goran Hadžić elleni vádirata¹⁷⁰ szolgálnak, azt is láthatjuk, hogy a szerb csetnikek Dél-Baranyában végrehajtott etnikai tisztogatásának módszerei kísérteties hasonlóságot mutatnak a második világháborút követő atrocitásokkal.

Az 1944-45. évi hungarocídiummal ellentétben azonban ezúttal megkezdődött a népiirtás felelőseinek bíróság elé állítása. Bár Hadžićot utolsóként fogták el, most közel 20 esztendővel az elkövetett bűncselekmények után végre ő is a Hágai Nemzetközi Bíróság elé állhat¹⁷¹, ahol remélhetőleg rövid időn belül elítélik tetteiért.

A másik színtér, ahol az 1991-es események eltérnek az 1944-es eseményektől, az a lakosság reakciója. Míg 1944-ben a magyar nemzetiség, bízva ártatlanságában, nem tanúsított fegyveres ellenállást, addig a délszláv háború idején Rózsa-Flores Eduardo, bolíviai magyar önkéntes irányításával a veszélyeztetett falvak területénél sikerült a szerb csapatokat feltartani, és a magyar lakosságot az anyaország területére menekíteni.¹⁷² 1991-ben óriási anyagi veszteség, illetőleg a háború okozta pszichológiai trauma sújtotta a dél-baranyai magyar kisebbséget, de a talán történelmi tapasztalatokra is építő magyar önkéntesek helytállásának köszönhetően, sikerült elkerülni az 1944-eshez hasonló nemzeti katasztrófát.

Hallgatás

A Jugoszláviában történekről a nagy nyilvánosság előtt egészen a rendszerváltozásig nem volt ajánlott beszélni. A szovjetek nem engedhették meg, hogy a közép-európai „testvéri szocialista” államok között - még ha a külön utat járó Jugoszláviáról legyen is szó – nemzetiségi összetűzések alakuljanak ki. Éppen ezért a szocialista érában a mindenkori magyar politikai vezetés következetesen hallgatott a II. világháború után a Délvidéken lemészárolt több tízezer emberről. Ennek ellenére a hazai értelmiség egy jelentős szelete feltételezhetően a különböző fél információk és híresztelések alapján

---

¹⁶⁹ **Magyarok a balkáni háborúban c. dokumentumfilm adatlapja – Port.hu**

http://www.port.hu/magyarok_a_balkani_haboruban_1991-

[1997/pls/fi/films.film_page?i_film_id=11118&i_city_id=-1&i_county_id=-1&i_where=1&i_topic_id=1](http://pls/fi/films.film_page?i_film_id=11118&i_city_id=-1&i_county_id=-1&i_where=1&i_topic_id=1)

¹⁷⁰ **A Goran Hadžić elleni vádirat a Hágai Nemzetközi Bíróság, a Jugoszlávia területén elkövetett háborús bűntettekkel foglalkozó honlapján (angol nyelvű) -**

<http://www.icty.org/x/cases/hadzic/ind/en/had-ii040716e.htm>

¹⁷¹ **Elfogták Goran Hadžić háborús bűnöst (BBC News) 2011. július 25. -**

<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-14281390>

¹⁷² **Tihanyi Tamás: A pokol maga -** <http://szentlaszlo.blogspot.com/2009/03/pokol-maga-magyarokat-oltek-az-erre.html>

tisztában lehetett a jugoszláviai eseményekkel. Hivatalos szinten azonban nem kerülhetett napvilágra a vajdaságiak ügye.

Az eseményekről azonban nem csak a kommunista párt magyarországi válfajának politikusai hallgattak. Dálnoki Miklós Béla, a háború után megalakuló Ideiglenes Nemzeti Kormány elnöke, egy 1945. május 24-i külpolitikai tárgyaláson letagadta, hogy bármilyen bántódás érte volna a Jugoszlávia területén élő magyarságot.¹⁷³ Joggal feltételezhetjük, hogy Dálnoki tudott a gyilkosságsorozatról, s pusztán diplomáciai megfontolásból kerülte el a délvidéki magyarságot ért véres atrocitások ügyében való felszólalást. A már hivatalban nem lévő Nagy Ferenc, egykori magyar miniszterelnöknek az emigrációban íródott könyve mindössze egy fél mondatos említést tesz a bácskai magyar tragédiáról.¹⁷⁴

Bár elképzelhető, hogy végigszemlélve a kor összes hazai és nemzetközi dokumentumát, találnánk kezdeményezéseket, amelyek megkíséreltek az eseményeknek nemzetközi publicitást adni, mégis megállapíthatjuk, hogy sem a világháború és a kommunista átmenet ideje között regnáló politikai elit, sem az emigráció nem tárta sikerrel a nemzetközi közvélemény elé a határon túli magyarokat ért súlyos jogsértéseket.

A genocídiumról maguk az áldozatok hozzátartozói is hallgattak, mivel a jugoszláv elnyomógépezet nem tette lehetővé az eseményeknek még csak az érintőleges megemlítését sem, mely amúgy is súlyos traumaként nehezült a Bácskában élő magyar családokra. A családokat ért tragédiát nehezítette, hogy az elkövetők sokszor ugyanazon a településen, akár a szomszéd utcában éltek, állandó fenyegetést jelentettek az áldozat hozzátartozóira.

Ahogy a határokon kívül, úgy azokon belül sem beszélhetett az értelmiség a világháborút követő véres cselekedetekről. Cseres Tibor - saját elmondása szerint - egy egyetemen tartott előadást az általa „bácskai megtorlásnak” nevezett történelmi tragédia bezdáni fejezetéről, egy személyes beszámoló alapján. Ezt követően - állítása szerint - kisebb diplomáciai bonyodalom alakult ki Magyarország és Jugoszlávia között. Hogy Cseres Tibor saját magának tulajdonított jelentősége a valóságban mekkora volt e diplomáciai lépésben, ezt utólag megítélni nehéz lenne, ugyanakkor érezhető, hogy hazánk területén is mély hallgatás övezte e szomorú témát.

---

¹⁷³ **Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája 1945-1950;** Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988; Az ország nemzetközi elszigeteltségének oldódása. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány diplomáciai elismerése a Szovjetunió által, 25-66. old.

¹⁷⁴ u.a. 173

A hallgatás megnehezítette, hogy a hazai és a világ köztudatába bekerüljenek a magyarság szenvedései. Éppen ezért az utókorra hárult, hogy helyet találjon, kibeszélje és feldolgozza 1944-45 borzalmait, melynek megtörténte nélkül nem találhatunk valódi gyógyírt a magyar-szerb ellentétekre.

Konklúzió

1944 őszére azoknak a személyeknek a túlnyomó többsége, akik felelősnek érezték magukat az 1942-es „hideg napok” bekövetkeztében, már elhagyta a Délvidék területét. A bevonuló jugoszláv, (javarészt) szerb partizánok olyan területeken és olyan személyeken álltak „bosszút”, akiknek nyomokban sem lehetett közük az 1942. januári tömeggyilkossághoz. A '42-es atrocitások, amelyeket csekély előrelátással bíró, felelőtlen katonatisztek követtek el, csak a borzalmak igazolására és az indulatok felerősítésére szolgáltak. A hungarocídium valódi kiváltó okát azonban máshol kell keresnünk.

A szerb nemzetpolitika alapvető érdeke volt már a 19. század közepétől kezdődően, hogy az általuk Vajdaságnak nevezett területen létszámfölénybe kerülhessenek a többi nemzettel, elsősorban az államalkotó magyar és az Osztrák-Magyar Monarchiához, vagy a későbbiekben esetleg Magyarországhoz lojális németiséggel szemben. A szerb vezető elit, a történelmi szituációtól függően tett adott időszakonként kísérletet a magyarság erőltetett, esetlegesen erőszakos asszimilációjára, illetve több ízben annak totális fizikai megsemmisítésére. A teljes elpusztításra szolgáló kísérletek közül az 1944 késő őszen kezdődő volt a legnagyobb horderejű, amikor a Jugoszláv állam szembesült azzal, hogy a trianoni békeszerződés határai egyáltalán nem véglegesek és felülírhatatlanok. Ez erőteljes agressziót váltott ki a jugoszláv politikai tétből, amelynek következtében abszolút mértékben a radikálisan magyarellenes hangok kerekedhettek fölénybe. Az 1944-től 1948-ig tartó időszakban olyan direkt, szervezett és minden valószínűség szerint felülről irányított akció keretében próbálták meg megsemmisíteni, elűzni és megfélemlíteni - elsősorban a magyar nemzetiségű lakosságot, de a többi kisebbséget szintén, közülük is főként a németeket -, hogy az etnikai arányokat figyelembe véve Magyarországnak többé ne legyen semmilyen jogalapja igényt tartani egykori területeire.

A genocídium legfőbb elkövetőit, a szellemi és gyakorlati kitervelőket, az események történelmi távolsága miatt ma már lehetetlen lenne felelősségre vonni. A végrehajtók

közül is mindössze néhány egykori partizánt lehetne felkutatni, akiknek utólagos megbüntetése nem érné el célját, hiszen az esetleges vádlottak már szabadon leélték életüket, sok esetben az öregséggel járó szellemi leépülés következtében már nem is értenék, miért akarják ma őket felelősségre vonni. Az egyetemes keresztényi értékrend, a Biblia szerint ezekre az emberekre az Isteni igazságszolgáltatás vár - *Ne szolgáltatassatok magatoknak igazságot, szerettem, hanem hagyjatok teret az Isten haragjának, hiszen írva van: "Enyém a bosszú, én majd megfizetek"* - mondja az Úr. Ebben a kérdésben csak is erre a sokat hangoztatott kereszténydemokrata értékrendre szabad támaszkodnia a magyar külpolitikának.

Magyarország és Szerbia jövőbeni kapcsolata szempontjából rendkívül lényeges, hogy utóbbi mihez tud majd kezdeni ezzel a - részére felróható - máig kibeszéletlen tragédiával. Komoly előrelépésnek tekinthető a kérdéssel kapcsolatosan a nemrég felállított szerb-magyar történész bizottság, melyet az akkori tragédia kivizsgálására hoztak létre a hazai és a szerbiai történettudomány elismert kutatói. Eredményeikről azonban majd csak egy következő szakdolgozatban fogok tudni beszámolni.

Továbbá egyetértek azzal a véleménnyel, mely szerint az áldozatok jogi, erkölcsi és politikai kárpótlást érdemelnek. Az ártatlanul kivégzett magyar és német lakosságot Szerbia köteles kell legyen rehabilitálni, a túlélőktől és a leszármazottaktól bocsánatot kérni, és a halottaknak az emberhez méltó végtisztességet megadni. Ezenfelül az egész magyar nemzetnek erkölcsi kötelessége kell legyen a jövőben megemlékezni az áldozatokról, s e tragikus eseményeknek megfelelő helyet biztosítani a történelemoktatásban. Az anyagi kárpótlás - bár bizonyára teljesen jogos és érthető követelés magánvéleményem szerint - Szerbiától nem várható el, mivel egy ilyenfajta intézkedés egy súlyos válsághelyzetben lévő ország tekintetében csak a magyarelles hangok megerősödését eredményezné, általános hungarofóbiát indukálna.

A hungarocídium kivitelezőinek és elkövetőinek valódi és legfőbb büntetése csak az lehet, ha alattomos politikai céljuk utólag megghiúsul. S a magyarságért mártírhalált halt áldozatok számára is az igazi kárpótlás egyedül az lehet, ha a magyar nemzet Kárpát-medence szerte szellemében, javaiban és létszámában egyaránt jelentősen gyarapodni tud. Bár az elmúlt évtizedek nem ebbe az irányba mutatnak, mégis szükséges optimistán tekinteni a jövőre.

Irodalomjegyzék

- * Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon; Kossuth Könyvkiadó, 1986
- * Arató Endre: A magyarországi nemzetiségek nemzeti ideológiája; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983
- * Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája 1945-1950; Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988
- * Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974
- * Bank Barbara – Cseresnyésné Kiss Magdolna (Szerk.): Délvidéki tragédiánk 1944-45., Délvidéki Mártírium 1944-45. Alapítvány, Szeged, 2011
- * Bodo Harenberg: Az emberiség krónikája, Officina Nova, 1990
- * Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1991
- * Ember Győző – Heckenast Gusztáv (szerk.): Magyarország története 1686-1790 I. kötet; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989;
- * Engel Pál- Kristó Gyula- Kubinyi András: Magyarország története 1301-1526; Osiris Kiadó, Budapest, 1998
- * Font Márta, Krausz Tamás, Niederhauser Emil, Szvák Gyula: Oroszország története, Maecenas Holding Rt., 1997
- * Gergely Jenő, Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945; Vince Kiadó, Budapest, 1998;
- * Hidas Gábor (szerk.): Történelmi világtlasz; Kartográfiai vállalat, Budapest, 1991; Magyarország története, 134. old.
- * Hermann Róbert: Forradalom és szabadságharc 1848-1849; Kossuth Kiadó, Debrecen
- * Horváth Csaba: Bombázások és rombolások a második világháborúban, Püldo Kiadó, Debrecen
- * Kovács Endre (szerk.): Magyarország története 1848-1890 - I. rész; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979
- * Kristó Gyula: Az Árpád-kor háborúi, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986
- * Matuska Márton: A megtorlás napjai – ahogy az emlékezet megőrizte; Montázs Könyvkiadó, Budapest
- * Ránki György: A második világháború története, Gondolat Kiadó, Budapest, 1982
- * Ránki György (főszerk.): Magyarország története 1918-1919 és 1919-1945 – I. rész; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976

- * Romváry Ferenc (főszerk.): Pécs Lexikon II. kötet (N-ZS) –, Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft., Pécs, 2010
- * Szűts Emil: Az elmerült sziget – A baranyai szerb-magyar köztársaság, Pannónia könyvek, 1991
- * Száray Miklós – Kaposi József: Történelem IV. – középiskolák 12. évfolyam, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006
- * Teleki Júlia: Hol vannak a sírok?, Lux Color Printing, Óbecse, 2007
- * Wass Albert: Népiertás Erdélyben (Dokumentumgyűjtemény), Kráter Műhely Egyesület, Pomáz, 2006

Nyomtatott (tudományos) sajtó:

- * Trianoni szemle (folyóirat), II. évf. 1. szám 2010. január-március
- * Trianoni szemle (folyóirat), II. évf. 2. szám 2010. április-június

Internet:

- * BBC.co.uk
- * Filmkatalogus.hu
- * Hirado.hu
- * Hvg.hu
- * Icty.org
- * Index.hu
- * Jaszarokszallas.hu
- * Magyarsors.hu
- * Origo.hu
- * Port.hu
- * Srbija.blog.hu
- * Szentlaszlo.blogspot.com
- * Tortenelemklub.hu

MELLÉKLET

Térkép a délvidéki koncentrációs táborokról

1. ábra: A vajdasági koncentrációs táborok áldozatai 1944-1948

*Az egyes települések neve alatt látható szám jelzi az adott helységben lévő haláltáborban elhunyt magyar és német áldozatok számát.

(A térkép eredeti változata a Délvidéki Mártírium 1944-'45 Alapítvány által kiadott ismeretterjesztő füzetcsalád első kiadványában tekinthető meg.)

2. ábra Megemlékezés a magyar parlamentben a délvidéki népirtás áldozatairól - 2011. november
(elnököl: Kövér László, házelnök)

3. ábra Teleki Júlia író, a népirtás egyik ma is élő szemtanúja előadást tart a PTE BTK Politikai
Tanulmányok Tanszékén (2010. március)

4. ábra Keresztállítás a Délvidéken az 1944-es népiirtás áldozatainak emlékére (forrás: keskenyut.hu)